

Кваша Оксана Олександрівна,
провідний науковий співробітник відділу
проблем кримінального права, кримінології
та судоустрою Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України, доктор
юридичних наук, професор

КОРУПЦІЯ ЯК ВНУТРІШНІЙ ВОРОГ УКРАЇНИ

Антикорупційна криза, що відбувається сьогодні в Україні містить ризики руйнації усієї антикорупційної системи, що може призвести до вкрай негативних наслідків для нашої держави за умов зовнішньої агресії, світової пандемії та падіння економіки. Водночас корупція в Україні сьогодні досягла таких масштабів, що сприймається як головна загроза незалежності та національній безпеці як громадянами України, так із боку міжнародної спільноти. *«Корупція не дозволяє Україні стати повноцінною процвітаючою демократією і зважає їй боротись проти порушень Росії»*, йдеться в звіті Гельсінської комісії США (Комісії з безпеки і співробітництва в Європі)¹. Довіра населення до державних інституцій підірвана, адже загальновідомо, що маючи на меті особисте збагачення, посадові особи усіх рівнів не здатні захищати національні інтереси, права та свободи громадян.

Слід погодитись із тим, що системне використання корупції шляхом її впровадження в сектор оборони і безпеки України, а також в окремі європейські інституції та відносини є невід'ємною складовою гібридної війни Росії та її агресивної стратегії в реалізації своїх імперських планів [1]. Росія визнана зовнішнім ворогом України, тоді як корупцію можна розглядати як внутрішнього ворога нашої держави. Вчені справедливо констатують, що корупція є найбільшою внутрішньою загрозою національній безпеці України... [2, с. 158]; особливою загрозою національній безпеці України [3, с. 328]. Відповідно і у Стратегії національної безпеки України зазначено: *«Корупція та неефективна система державного управління: поширення корупції, її укорінення в усіх сферах державного управління; слабкість, дисфункціональність, застаріла модель публічних інститутів, депрофесіоналізація та деградація державної служби; здійснення державними органами діяльності в корпоративних та особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності»* [4].

Науковці і практики намагаються віднайти шляхи ефективної протидії корупції, законодавцем систематично корегується законодавство у сфері протидії корупційним правопорушенням, створюються нові антикорупційні органи, проте успіхів у мінімізації корупційних проявів так і не досягнуто. Більше того, під сумнів ставиться існування антикорупційних органів та окремих положень

¹ URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/vnutrishny-voroh/4073627.html>.

антикорупційного законодавства. Слід згадати останнє рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України, яким, зокрема, статтю 366-1 Кримінального кодексу України, було визнано неконституційною [5].

Корупція була і залишається загрозою для існування багатьох суспільних інститутів. Слід знайти відповідь на питання: «Чому за наявності належної нормативно-правової бази протидії корупції, яке відповідає більшості міжнародних стандартів та вимог у цій сфері, розгалуженої системи антикорупційних органів не вдається досягти успіхів у протидії їй?». Лише репресією не можливо подолати корупцію, тим більше коли ця репресія – удавана, адже і сама правоохоронна та судова системи корумповані. Значного зниження рівня корупції досягнуто у Сінгапурі. Завдяки політичній волі лідера Сінгапуру, прем'єр-міністра Лі Куан Ю стали можливими успіхи у протидії корупції. Лі Куан Ю вважається одним із найбільш видатних політичних діячів ХХ століття, у тому числі завдяки ефективній політиці щодо мінімізації корупції, що дозволило перетворити Сінгапур із британської колонії у високорозвинуту державу. Лі Куан Ю у 1993 році відзначив: «Коли корупція проникає у всі сфери урядової ієрархії, від глави держави до дрібних чиновників, проблема особливо ускладнюється. Чистку і дезінфекцію слід починати з верхівки, систематично проходячи всі її рівні до самих низин. Це довга і болісна робота, з якою впорається лише дуже сильна група лідерів, чій чесність і моральний авторитет не піддаються жодному сумніву» [6, с. 107].

Якщо тривалий час відсутня політична воля керівництва країни на здійснення реальної боротьби з проявами корупції у всіх сферах суспільного життя, високо імовірним є виникнення суспільно-політичної кризи та революційної ситуації. Доречно згадати так звану Революцію світла в Румунії 2017 року, коли підставою масових протестів стало рішення уряду Румунії помилувати засуджених за корупційні злочини. Вищезгадане рішення Конституційного Суду України, а особливо, його наслідки його реалізації, містять в собі подібні ризики.

Отже, політична воля у протидії корупції – це не просто власна воля політичного лідера (Глави держави) як особистості, але й воля осіб з його найближчого оточення. Лише політична воля здатна забезпечити ефективність всіх інших необхідних складових протидії корупції. Політична воля керівництва держави – це *conditio sine qua non* подолання корупції в державі, тобто умова, без якої не можлива її мінімізація [7, с. 365].

Протидія корупції повинна базуватись на її оцінці з боку найвищих органів держави як загрози національній безпеці. Таке розуміння має обумовити поєднання комплексного впливу на причини та умови корупції, створення відповідних Конституції України системи антикорупційних органів та антикорупційного законодавства, його

ефективного застосування до всіх без винятку проявів корупції на всіх щаблях державної влади. Ні інші політичні умови, ні економічні, соціальні чи законодавчі важелі не принесуть успіху у зниженні рівня корупції та корупційної злочинності без політичної волі керівництва України. Водночас не можу погодитись із позицією, що «корупція, попри історію, може бути подолана у теперішньому часі. Для цього потрібна лише – політична воля тут і тепер, із думкою про майбутнє і без озирання на минуле» [8]. Корупцію, як і злочинність, не можна викоренити повністю. На це не здатна жодна держава у світі. Як відомо, ще Е. Дюркгейм обґрунтував тезу про «нормальність» існування злочинності, але за умов, що вона не перевищує рівня характерного для суспільства певного типу. Відповідно слід ставити реальну мету і в українських реаліях – не подолання, а суттєве зниження рівня корупції та корупційної злочинності в Україні. На підставі проведеного дослідження та анкетування В. М. Трепак визначає реалістичну мету саме як мінімізацію корупції до соціально допустимого рівня [9, с. 209]. Корупція не повинна перевищувати рівня, характерного для суспільства певного типу.

Корупція в Україні є внутрішнім ворогом/агресором, адже становить реальну загрозу для національної безпеки, забезпечення прав і свобод громадян України, верховенства права, і як наслідок – послаблює нашу державу у боротьбі із зовнішньою військовою агресією Росії.

Список використаних джерел

1. Бурба В.В., Суворов О. М. Корупційні ризики як складова терористичних проявів в контексті гібридної війни. URL: http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581428685.htm.
2. Мельник М.І. Антикорупційна діяльність держави: проблема відповідності Конституції України. *Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи* : мат-ли панельної дискусії IV Харків. Між народ. юрид. форум. Харків, 23–24 вересня. Харків: Право, 2020. С. 157–166.
3. Смірнова В.О. Політична воля як чинник державотворчої діяльності: об'єктивні та суб'єктивні детермінанти. Київ: Логос, 2019. 384с.
4. Стратегія національної безпеки України, затв. Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.
6. Ли Куан Ю. На пути из третьего мира в первый. Взгляды и убеждения Ли Куан Ю. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2015. 304 с.

7. Кваша О.О. Політична воля – необхідна умова ефективної протидії корупції. *Правова держава*. Вип. 31. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2020. С. 359–365.

8. Грицак Я. Корупція: короткі історичні нотатки. *Критика*. 2012. Липень <https://krytyka.com/ua/articles/koruptsiya-korotki-istorychni-notatky?page=3>.

9. Трепак В.М. Оцінка стану протидії корупції в Україні. *Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи* : мат-ли панельної дискусії IV Харків. Між народ. юрид. форум. Харків, 23–24 вересня. Харків: Право, 2020. С. 208–214.

Князь Сергій Миколайович,

Голова Всеукраїнської професійної спілки
МВС України, доктор юридичних наук,
доцент

НЕГЛАСНА РОБОТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сьогодні поширення корупції в Україні набуло катастрофічних масштабів та становить реальну загрозу національній безпеці України. Це негативне явище проникло в усі сфери життєдіяльності суспільства. Воно вразило усі гілки та шаблі державної влади й місцевого самоврядування. Завдяки «прозорості» сучасного інформаційного простору, численним журналістським розслідуванням та інсайдам від окремих народних обранців, сьогодні широкодоступними є відомості про факти політичної корупції найвищого рівня. Йдеться про замовне правотворення (оплатне голосування за прийняття тих чи інших законів, у тому числі усупереч інтересам держави), про лобіювання Народними депутатами України інтересів окремих представників великого бізнесу тощо. Не обійшлося і без корупційних скандалів у Офісі Президента України та у Кабінеті міністрів України. На своєму ж рівні пересічні громадяни України постійно стикаються з проявами корупції у повсякденному житті, оскільки змушені надавати неправомірну вигоду за можливість реалізації своїх законних прав у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, підприємницької діяльності, правосуддя тощо. Усе це сприяє зміцненню думки про відсутність в українському суспільстві соціальної справедливості, поширенню правового нігілізму.

Корупційна злочинність підриває принцип верховенства права, послаблює політичну стабільність і соціальну єдність, ускладнює економічний розвиток, посягає на основи функціонування державного апарату [1, с. 41].

Корупційні злочини, особливо ті що пов'язані з підкупом, здебільшого, є латентними. Вони готуються та вчиняються в умовах неочевидності. Злочинці вигадають та використовують різноманітні